

ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІГРАФІЇ

УДК 336.2 + 655

Л.А. Швайка, Н.І. Передерієнко**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ
ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОМУ
КОМПЛЕКСІ**

Інвестиційна політика в Україні сьогодні характеризується зменшенням абсолютних обсягів нагромаджень, падінням їх частки в національному доході, скороченням бюджетних асигнувань. Обсяги і структура інвестицій у значній мірі впливають на динаміку обсягів внутрішнього валового продукту (ВВП) та національного доходу в економіці будь-якої країни. ВВП України у 1997 р. оцінюється 92,5 млрд. грн., що менше в порівнянні з 1996 р. на 3,2 млрд. грн. Частка нагромаджень основного капіталу в структурі використання ВВП у 1990 р. становила 23%, у 1996 р. – 20,7, у 1997 р. – 18,5, у 1998 р. – 13,2, у 1999 р. – 13,6%. Це свідчить про зниження рівня відтворення економічного потенціалу України.

Фактичний обсяг капіталовкладень в економіку України в 1998 р. становив 79,2% проти 1990 р. Аналіз динаміки капітальних вкладень в Україні свідчить про те, що в останні роки інвестиційна активність падає. За період 1991 – 1998 рр. обсяги капіталовкладень в економіку зменшились майже в 12 разів.

Питома вага інвестицій по підприємствах та організаціях різних форм власності в 1998 р. становила: приватної – 3,5%, колективної – 42,8, державної – 48,3%.

У 1998 р. питома вага довготермінових кредитів, наданих суб'єктам господарювання банківськими установами, складала 17,5% загального обсягу банківських кредитів.

За статистичними даними, у 1998 р. Україна мала найнижчий серед постсоціалістичних країн показник інвестицій – близько 56 доларів США з розрахунку на душу населення, у той час як у Польщі він складає 220, Естонії – 760, Чехії – 840, Угорщині – 1550.

Однією з причин виникнення в Україні такої ситуації є недосконала фінансова, у тому числі податкова, політика. Сьогодні стало очевидним, що основні важелі податкової політики повинні бути узгоджені не тільки з бюджетними параметрами, а й з показниками відтворювальних процесів. Зміст сучасної податкової політики повинен полягати у створенні умов, за яких суб'єкти господарювання, реалізуючи особисті інтереси, сприяють вирішенню державних завдань. Діюча податкова політика в Україні виявилася неадекватною до умов перехідної економіки, створила значні податкові навантаження на суб'єкти господарювання, призвела до невиправданого вилучення обігових коштів і додаткових потреб в кредитних ресурсах. Значні деформації і нестабільність мають місце в ставках та базі оподаткування, механізмах його здійснення.

Аналіз фіскальної податкової політики в Україні свідчить про її непослідовність, підтверджується мінливістю джерел податкових надходжень. Так, у 1992 р. частка податку на додану вартість (ПДВ) становила 39,6%, у 1996 р. – 20,7, а в 1997 р. – 28%. Частка прибуткових податків з громадян у структурі зведеного балансу в 1992 р. становила 11,6%, у 1993 р. зменшилася до 5,8%, у 1995 р. зросла до 7,7%, а в 1997р. – до 12,1%.

Введений у 1991 р. ПДВ є основним джерелом доходів бюджету. Цей вид податку застосовують 50 країн світу, використовуючи різні ставки оподаткування. Так, в Японії вона становить 3%, Канаді – 7, Австрії – 32%. Система стягнення ПДВ у розвинутих країнах має гнучкий характер. Наприклад, у Німеччині основна ставка становить 14%, діє також пільгова – 7%, зокрема для засобів інформації (книги, газети, журнали). У Франції основна ставка ПДВ дорівнює 18,6%, знижена 5,5. В Італії їх п'ять: пільгова – 4 і 0%, основна – 9 та дві підвищені – 19 і 38%. Нульова ставка застосовується для експорту товарів і послуг. За пільговою ставкою 4% оподатковуються предмети життєвої необхідності, у тому числі газети і журнали. Найвища ставка застосовується до предметів розкоші. В Україні ПДВ щодо роздрібного товарообороту складає 16,67%, що відповідає 20% до оподаткованого обороту. При цьому цей податок стягується майже з усіх операцій. Оскільки цей вид податку входить до ціни товару, то при високих цінах скорочує обсяги споживання, а

отже, і обсяги виробництва, знижує конкурентоспроможність української продукції.

Негативно впливають на результати господарської діяльності і нарахування на фонд оплати праці, які спричиняють збільшення собівартості продукції. Так, витрати на 1 грн. реалізованої видавничої продукції по групі державних видавництв зросли з 0,69 грн. в 1995 р. до 0,79 грн. в 1996 р. А по деяких видавництвах вони такі: “Дніпро” – 2,1 грн., “Донбас” – 1 грн., “Таврія” – 1,46 грн., “Карпати” – 3,6 грн. Така ситуація – результат оподаткування фонду оплати праці та спосіб скривання прибутків з метою уникнення їх оподаткування.

При цьому слід зазначити, що практично не досліджується вплив податків на зміну витрат на виробництво продукції.

Ще нестабільнішою є видаткова частина бюджету України. Так, видатки на фінансову підтримку народного господарства в 1992 р. становили 37,2%, у 1993 р. – 24,3, в 1995 р. – менше 10%, у 1998 р. – 13,3% загальних бюджетних витрат.

Незадовільний стан інвестиційної діяльності характерний і для структур книговидавання. Статистичні дані свідчать про те, що в Україні підсистеми книгодрукування з державних коштів практично не інвестуються (щорічне фінансування дорівнює менше 0,1% загальної суми інвестицій у народне господарство). У той же час у Фінляндії фінансування галузі становить щорічно 8–10%, у Франції – до 8% загальних інвестицій в народне господарство.

Можливості самофінансування підсистем книгодрукування також обмежені. За офіційними статистичними даними, по групі державних видавництв, які підпорядковуються Міністерству інформації України, платежі до бюджету з прибутку в 1996 р. склали 2280,9 тис.грн., або 9,2% до обсягу випущеної продукції в діючих цінах. При цьому балансовий прибуток 23 видавництв становив 7557 тис.грн., з якого 38,6% було спрямовано на виробничий розвиток. За цей же період 20 державних об'єднань, поліграфічних підприємств і газетно-журнальних комплексів перерахували з прибутку в бюджет 3833,9 тис.грн., або 6,2% до обсягу випущеної продукції в діючих цінах. Балансовий прибуток

цієї групи підприємств склав 13562,8 тис.грн., з якого 22,7% спрямовувалось на виробничий розвиток.

Порівняння внутрішніх інвестиційних коштів з діючими цінами на видавничо-поліграфічну техніку свідчить про обмежені можливості структур книговидання по їх придбанню. Причому видавничі організації ще мають деякі можливості для їх придбання, а поліграфічні підприємства, і особливо дрібні, цього практично позбавлені. Так, ціна фотоскладального автомата для підготовки фотоформ кольорової видавничої продукції в межах \$49000 – 69000 , а вартість сучасної офсетної машини середнього формату – не менше \$200000.

Вивчення складу і структури податків у собівартості видавничої продукції та відпускній ціні на прикладі декількох типових видань державних і недержавних видавництв Львова дають підстави для наступних висновків. Податки і платежі, що входять у собівартість видавничої продукції, як правило, знаходяться на рівні 25%, податок на прибуток – у межах 10% до видавничої собівартості продукції. Податки і платежі, які по цих виданнях сплатили друкарні і які ввійшли до складу собівартості поліграфічних послуг, склали до 20%, ПДВ – 18%, а податки і платежі з прибутку становлять 15% до собівартості.

При середній частці сумарних податків і платежів у видавництвах і друкарнях 88% до видавничої собівартості продукції відпускна ціна одного примірника типового видання обсягом 5 друкарських аркушів у м'якій оправі складає 1,52 грн. І це за умови, що реалізація вітчизняних книжкових видань звільнена від податку на додану вартість. Аналіз показав, що середня величина всіх податків і платежів у структурах книгодрукування знаходиться в межах 35–40% до відпускної ціни видання.

За цих умов середній прибуток видавництв не перевищує 15% до видавничої собівартості. В наведеному прикладі прибуток з розрахунку на один примірник видання складе близько 20 коп., тобто в 2,3 раза менше, ніж сплачені податки і платежі в бюджет.

Продукція підсистем книгодрукування характеризується значною тривалістю циклу її виготовлення і реалізації – в середньому 1–1,5 року, а по окремих виданнях – значно більше. Крім того, цей вид продукції має високий ступінь економічного ризику – значна частина тиражів реалізується протягом тривалого

часу або зовсім не реалізується. Ці особливості потрібно враховувати при розробці заходів з удосконалення механізму оподаткування підприємств.

Аналіз податків, які сплачують підсистеми книговидання, показав, що при введенні нового механізму оподаткування прибутку згідно з податковим обліком ці підсистеми мають прибуток і сплачують податок, а відповідно до даних бухгалтерського обліку є збитковими. Це означає, що для сплати податків з прибутку підприємства вилучають навіть оборотні кошти, а інвестування коштів в основний капітал взагалі неможливе.

Таким чином, для стимулювання інвестиційної діяльності в структурах книговидання необхідне подальше вдосконалення механізму оподаткування і не тільки в напрямі зменшення податкового тиску на товаровиробника, але й у зміні об'єктів оподаткування. Підтримується думка про те, що на період роздержавлення і приватизації за умови спаду виробництва, зниження купівельної спроможності населення об'єктам оподаткування доцільно визначити витрати. За існуючою практикою оподаткування діє таке співвідношення: чим більший прибуток, тим більший податок. Якщо врахувати те, що основним джерелом збільшення прибутку є зниження витрат виробництва, то стає очевидним таке співвідношення: чим менші витрати виробництва, тим більша сума податку. А це не стимулює підприємства до зниження витрат на виробництво. Тому й, як бачимо, доцільно об'єктам оподаткування визначити витрати. При такому підході стимулюється зменшення витрат і збільшення прибутку, забезпечується синхронізація обліку витрат, розрахунку прибутку і нарахування податків. Це може призвести до скорочення надходжень до бюджету, але збільшить кошти підприємств, які перетворюють їх на інвестиції, що, в свою чергу, сприятиме випуску високоякісної конкурентоспроможної продукції, збільшенню зайнятості, прибутковості, поповненню бюджету.

1. Закон України "Про систему оподаткування" від 18.02.97 р., №77/97-ВР.
2. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 12.06.97 р. // Урядовий кур'єр, №105-106 від 12 червня 1997 р.
3. Закон України "Про податок на додану вартість" від 03.04.97 р., №550/97-ВР.
4. Юргелевич С.В. Непрямі податки в Україні як "вбудовані стабілізатори" // Фінанси України. 1998. №2.

5. Дорош Н.І. Податкова система України і розвинутих зарубіжних країн (порівняльний аналіз) // Фінанси України. 1998. №6.

Стаття надійшла до редколегії 28.01.99